

Joanna Misztal-Konecka*

Sąd Najwyższy Gruzji – kilka uwag o jego organizacji, kognicji i siedzibie¹

Wprowadzenie

Wprawdzie zagadnienia pozycji ustrojowej sądów należą immanentnie do problematyki prawa konstytucyjnego, jednakże z istoty rzeczy muszą cieszyć się także zainteresowaniem prawników zajmujących się prawem procesowym. Autorka artykułu zainspirowana wizytą w Sądzie Najwyższym Gruzji i spotkaniem z sędzią tego sądu specjalizującym się w sprawach cywilnych Zurabem Dzlierishvilim, przy uwzględnieniu braku w polskiej literaturze opracowania dotyczącego organizacji i kognicji Sądu Najwyższego Gruzji, jak też jego siedziby, uznała, że niezbędne jest przedstawienie w tym zakresie poszerzonych informacji².

Dzieje Gruzji pełne są wzlotów i upadków, którym można by poświęcić niezwykle interesujące opracowanie nie tylko historyczne, ale nade wszystko prawne. Przekraczałoby to jednak ramy niniejszego artykułu. Trzeba jedynie wskazać, że w 2018 roku Gruzini, tak jak Polacy, świętują 100 rocznicę uzyskania

* DR HAB. JOANNA MISZTAŁ-KONECKA, PROF. KUL – Kierownik Katedry Postępowania Cywilnego KUL; e-mail: joannamisztal@kul.pl

¹ Artykuł jest wynikiem badań naukowych przeprowadzonych w trakcie stażu naukowego odbytego w 2017 roku na Sulkhan-Saba Orbeliani Teaching University w Tbilisi (Gruzja). Uwzględnia stan prawny na 2 sierpnia 2018 r. Należy jednak zauważyć, że 21 lipca 2018 r. uchwalona została obszerna nowelizacja ustawy organicznej o sądach powszechnych z 4 grudnia 2009 roku, oczekująca na wejście w życie po rozstrzygnięciu wyborów prezydenckich (<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4274417?publication=0>, data wejścia 24.11.2018 r.), która częściowo modyfikuje strukturę sądownictwa, liczbę sędziów Sądu Najwyższego, zasady usuwania sędziów z urzędu, strukturę i kompetencje Najwyższej Rady Sądownictwa Gruzji.

² Język gruziński posługuje się własnym alfabetem, powstałym najpewniej w IV wieku, odmiennym od łacińskiego, greckiego i cyrylicy. Z uwagi na ograniczoną dostępność i użyteczność dla polskiego czytelnika źródła i literatura w języku gruzińskim zostały pominięte.

niepodległości. Obecnie po okresie zależności radzieckiej (1921-1991) Gruzja znów jest państwem niepodległym³. Jak stanowi art. 1 ust. 1 Konstytucji Gruzji⁴, Gruzja jest niepodległym, jednolitym i niepodzielnym państwem, co zostało potwierdzone w referendum z dnia 31 marca 1991 roku przeprowadzonym na obszarze całego kraju, włącznie z Abchaską Autonomiczną Socjalistyczną Republiką Radziecką i byłym Południowoosetyjskim Obwodem Autonomicznym oraz w Akcie o przywróceniu niepodległości państwowej Gruzji z dnia 9 kwietnia 1991 roku.

Ustrój gruziński oparty jest na podziale władz⁵. Władzę ustawodawczą sprawuje parlament (art. 48-68 Konstytucji)⁶, władzę wykonawczą prezydent (art. 69-77 Konstytucji) i rząd (art. 78-81 Konstytucji)⁷, zaś władzę sądowniczą – Sąd Konstytucyjny i sądy powszechne (art. 82-90 Konstytucji)⁸.

System sądownictwa gruzińskiego określony został w swoich zasadniczych zrębach w rozdziale V Konstytucji. Zgodnie z art. 82 ust. 1 i 3 Konstytucji władza sądownicza jest sprawowana przez kontrolę konstytucyjności, wymiar sprawiedliwości oraz inne formy określone przez ustawy. Władza sądownicza jest niezależna i jest sprawowana wyłącznie przez sądy. Sądowym organem kontroli konstytucyj-

³ Szerzej zob. B. Baranowski, K. Baranowski, *Historia Gruzji*, Wrocław-Warszawa 1987, s. 205-231; W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000, s. 60-281; A. Furier, *Droga Gruzji do niepodległości*, Poznań 2000; W. Baluk, G. Tarchan-Mourawi, *Gruzja, w: Ustroje polityczne krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, A. Czajowski, Wrocław 2007, s. 145-154; G. Kuca, *Parlament Gruzji*, Warszawa 2010, s. 5-14; A. Demetrashvili, *Chronicles of Constitutionalism in Georgia*, Law&Justice Review 2010, vol. 1, s. 1-18; G. Kuca, M. Grzybowski, *System konstytucyjny Gruzji*, Warszawa 2012, s. 9-17; G. Kuca, *Gruzja, w: Systemy ustrojowe państw współczesnych*, red. S. Bożyk, M. Grzybowski, Białystok 2012, s. 341-373; K. Godoladze, *Constitutional Changes in Georgia: Political and Legal Aspects*, Humanities and Social Sciences Review 2013, nr 2, s. 443-460; G. Kuca, *Reformy konstytucyjne w Gruzji (próba podsumowania)*, w: *Aktualne problemy reform konstytucyjnych*, red. S. Bożyk, Białystok 2013, s. 565-576; G. Kuca, *Pozycja ustrojowa Prezydenta Gruzji: stabilizator ustroju czy inspirator konfliktów?* Studia Politologiczne 2014, t. 33, s. 460-473; E. Tyszka, *Gruzja – droga ku suwerenności od 1990 roku do 2013 roku*, w: *Bezpieczeństwo i prawa człowieka w badaniach młodych naukowców*, red. Z. Dziemianko, W. Stach, Poznań 2014, s. 297-313; G. Kuca, M. Grzybowski, *Wstęp, w: Konstytucja Gruzji*, tł. G. Kuca, M. Grzybowski, K. Kaczmarczyk-Kłak, Warszawa 2015, s. 9-25.

⁴ Konstytucja Gruzji została przyjęta 24 sierpnia 1995 roku; była nowelizowana wielokrotnie. Konstytucja Gruzji dostępna jest w języku angielskim, zob. <http://csb.gov.ge/uploads/2081806.pdf> (data wejścia 1 czerwca 2018 roku), jak też w języku polskim, zob. *Konstytucja Gruzji*, tł. G. Kuca, M. Grzybowski, K. Kaczmarczyk-Kłak, Warszawa 2015. Powoływane w artykule cytaty pochodzą z polskiego tłumaczenia Konstytucji Gruzji.

⁵ G. Kuca, M. Grzybowski, *System ...*, *op.cit.*, s. 22-23.

⁶ Na temat Parlamentu Gruzji zob. np. M. Żmigrodzki, J. Szukalski, *Pozycja ustrojowa Parlamentu Gruzji w latach 1990-2013*, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne 2015, z. 1, s. 25-49.

⁷ Na temat Prezydenta Gruzji zob. np. M. Żmigrodzki, J. Szukalski, *Pozycja ustrojowa Prezydenta Gruzji – uregulowania konstytucyjne*, Zeszyty Naukowe. Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie 2012, z. 4, s. 261-271; G. Kuca, *Pozycja ...*, *op.cit.*, s. 460-473.

⁸ Szerzej zob. G. Kuca, *Parlament ...*, *op.cit.*, s. 14-45; G. Kuca, M. Grzybowski, *Wstęp, op.cit.*, s. 25-44.

ności jest Sąd Konstytucyjny Gruzji (art. 83 ust. 1 Konstytucji), natomiast wymiar sprawiedliwości sprawowany jest przez sądy powszechne (art. 83 ust. 2 Konstytucji). Ustanowienie sądów wojskowych jest dopuszczalne jedynie w warunkach wojny i wyłącznie w ramach systemu sądów powszechnych, zaś stworzenie sądów nadzwyczajnych i specjalnych jest niedopuszczalne (art. 83 ust. 3-4 Konstytucji).

Gruzińska konstytucja gwarantuje sędziom⁹ niezawisłość. Sędziowie są niezawisli w wykonywaniu urzędu i podlegają wyłącznie Konstytucji i ustawom. Jakiegokolwiek wywieranie nacisków lub ingerowanie w pracę sędziów, mogące mieć wpływ na podejmowanie przez nich decyzji, jest zabronione i podlega karze zgodnie z ustawą. Odsunięcie sędziego od rozpoznania sprawy, odwołanie z urzędu albo przeniesienie na inne stanowisko jest dopuszczalne jedynie w przypadkach przewidzianych ustawą. Nikt nie ma prawa domagać się od sędziego informacji o stanie rozpatrywanej sprawy. Wszelkie akty ograniczające niezawisłość sędziów z mocy prawa są nieważne. Tylko sąd w trybie przewidzianym ustawą może uchylić, zmienić lub zawiesić wykonanie wyroku (art. 84 Konstytucji). Sędziom przysługuje immunitet. Niedopuszczalne jest pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, zatrzymanie lub aresztowanie, przeszukanie osobiste, przeszukanie mieszkania, miejsca pracy, samochodu bez zgody Prezesa Sądu Najwyższego Gruzji¹⁰, chyba że sędzia zostaje ujęty na gorącym uczynku przestępstwa, o czym niezwłocznie powiadamia się Prezesa Sądu Najwyższego Gruzji. Jeżeli Prezes Sądu Najwyższego nie wyrazi zgody, zatrzymany lub aresztowany sędzia zostanie niezwłocznie zwolniony. Państwo gwarantuje bezpieczeństwo sędziego i jego rodziny (art. 87 Konstytucji).

Konstytucja Gruzji lakonicznie określa, że Sąd Najwyższy Gruzji jest sądem kasacyjnym, wskazuje na zasady wyboru i immunitet sędziów, zaś w kwestiach szczegółowych odsyła do ustawy organicznej. Ustrój Sądu Najwyższego przez wiele

⁹ Sędzią może być obywatel Gruzji po osiągnięciu wieku 30 lat, mający wyższe wykształcenie prawnicze i przynajmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy zawodowej. Sędziowie powoływani są dożywotnio, zawód sędziego wykonują do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego określonego ustawą. Przed dożywotnim powołaniem sędziego, ustawa może przewidywać mianowanie na stanowisko sędziego na czas określony - jednak nie dłuższy niż 3 lata. Zasady wybierania, powoływania i odwoływania sędziów określa Konstytucja i ustawa organiczna. Stanowiska sędziego nie można łączyć z jakimkolwiek innym stanowiskiem lub działalnością zarobkową, z wyjątkiem działalności dydaktycznej i naukowej. Sędzia nie może być członkiem partii politycznej ani nie może uczestniczyć w życiu politycznym (art. 86 Konstytucji). W celu powoływania i odwoływania sędziów ze stanowiska oraz w celu realizowania innych zadań została utworzona Najwyższa Rada Sądownictwa Gruzji. Składa się ona przynajmniej w połowie z członków wybranych przez samorząd sędziów sądów powszechnych Gruzji. Najwyższej Radzie Sądownictwa przewodniczy Prezes Sądu Najwyższego Gruzji (art. 86¹ Konstytucji).

¹⁰ W polskim tłumaczeniu Konstytucji niekonsekwentnie określa się osobę stojącą na czele Sądu Najwyższego Gruzji mianem Przewodniczącego (np. art. 87) lub Prezesa (np. art. 90). W artykule przyjęto jednolite nazewnictwo – Prezes Sądu Najwyższego.

lat określała ustawa organiczna z 12 maja 1999 roku o Sądzie Najwyższym Gruzji¹¹, zaś obecnie obowiązuje ustawa organiczna o sądach powszechnych podpisana przez Prezydenta 4 grudnia 2009 roku¹².

Zgodnie z ustawą organiczną o sądach powszechnych z 4 grudnia 2009 roku system sądownictwa tworzą sądy rejonowe, sądy apelacyjne i Sąd Najwyższy (art. 2 ust. 1 ustawy organicznej), przy czym Sąd Najwyższy jest sądem najwyższej i ostatecznej instancji wymiaru sprawiedliwości w Gruzji. Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad wymiarem sprawiedliwości wykonywanym przez sądy powszechne w Gruzji oraz wykonuje inne uprawnienia przewidziane w art. 88 ust. 2 i art. 90 ust. 1 Konstytucji Gruzji i ustawie organicznej (art. 14 ust. 1-2 ustawy organicznej). Obecny kształt gruzińskiego wymiaru sprawiedliwości to wynik przeprowadzonych w latach 2005-2018 reform¹³.

Powoływanie i status sędziów Sądu Najwyższego¹⁴

Zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy organicznej liczba sędziów Sądu Najwyższego w Gruzji nie może być mniejsza niż 16. Kompetencję do podjęcia decyzji o zwiększeniu liczby sędziów Sądu Najwyższego, jeśli zajdzie taka potrzeba, ma Plenum Sądu Najwyższego Gruzji, które przekazuje decyzję w tym przedmiocie Prezydentowi państwa w celu przedstawienia Parlamentowi Gruzji kandydatów na kolejnych sędziów Sądu Najwyższego.

Choć sędziowie sądów powszechnych Gruzji powoływani są obecnie dożywotnio (po odbyciu trzyletniego okresu praktyki, ponieważ pierwsze powołanie może nastąpić na czas określony), w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego nie zdecydowano się wprowadzić tego rodzaju regulacji. Zgodnie z art. 90 ust. 2 Konstytucji Prezes Sądu Najwyższego Gruzji oraz sędziowie tego sądu są

¹¹ Tekst ustawy organicznej w języku angielskim dostępny na stronie <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90676?publication=23> (data wejścia 28 czerwca 2018 roku). Ustawa organiczna określa przede wszystkim ogólne zasady postępowania przed sądami powszechnymi (art. 1-13¹), status Sądu Najwyższego (art. 14-21), sądów apelacyjnych (art. 22-26), sądów rejonowych (art. 27-33), zasady powoływania i awansu sędziów (art. 34-41), zasady odwoływania sędziów i odpowiedzialność sędziów (art. 42-46), status i zadania Najwyższej Rady Sądownictwa Gruzji (art. 47-53), funkcjonowanie Departamentu Sądów Powszechnych i obsługi administracyjnej (art. 54-58¹).

¹² Na temat reform gruzińskiego wymiaru sprawiedliwości zob. szerzej http://www.transparency.ge/sites/default/files/post_attachments/assessment_of_the_georgian_judicial_system_2012-2016.pdf (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).

¹³ Szerzej zob. <http://www.supremecourt.ge/uniform-court-practice/> (data wejścia 19 czerwca 2018 roku); [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)031-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)031-e) (data wejścia 19 czerwca 2018 roku); [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)007-e) (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).

¹⁴ Sylwetki sędziów Sądu Najwyższego zaprezentowane są na stronie internetowej, zob. <http://www.supremecourt.ge/eng/> (data wejścia 1 czerwca 2018 roku).

wybierani na wniosek Prezydenta Gruzji przez Parlament większością głosów ogólnej liczby członków na okres nie krótszy niż 10 lat¹⁵. Tę regulację powtarza art. 36 ust. 1 ustawy organicznej, wskazując, że Prezes i sędziowie Sądu Najwyższego wybierani się większością głosów na dziesięcioletnią kadencję na wniosek Prezydenta przez Parlament.

Sędzią Sądu Najwyższego może zostać obywatel gruziński, który ukończył 30 lat, ukończył magisterskie studia prawnicze (lub z nimi zrównane), włada językiem gruzińskim, nie był karany ani nie został dyscyplinarnie usunięty z urzędu, a także ma co najmniej pięcioletnie doświadczenie prawnicze. W przypadku sędziów Sądu Najwyższego nie jest konieczne ukończenie Wyższej Szkoły Sądownictwa ani złożenie egzaminu sędziowskiego¹⁶.

Prezesowi i członkom Sądu Najwyższego Gruzji przysługuje immunitet. Pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, zatrzymanie lub aresztowanie, przeszukanie osobiste, przeszukanie mieszkania, samochodu, miejsca pracy Prezesa i sędziów Sądu Najwyższego są dopuszczalne za zgodą Parlamentu, chyba że Prezes lub sędzia zostanie ujęty na gorącym uczynku, o czym niezwłocznie zawiadamia się Parlament. Jeżeli Parlament nie wyrazi zgody, zatrzymamy lub aresztowany zostaje niezwłocznie zwolniony (art. 90 ust. 4 Konstytucji).

Status Prezesów Sądu Najwyższego

Na czele Sądu Najwyższego stoi prezes, zaś na czele izb – prezesi izb Sądu Najwyższego. Prezesów Izby Cywilnej, Karnej i Administracyjnej wybiera spośród sędziów danej izby Plenum na pięcioletnią kadencję, zaś prezesów Izby Dyscyplinarnej i Izby Kwalifikacyjnej – na trzyletnią kadencję. Prezesem izby kasacyjnej może być Prezes Sądu Najwyższego. Prezesi Izby Cywilnej, Izby Karnej i Izby Administracyjnej pełnią funkcję zastępcy Prezesa Sądu Najwyższego, przy czym jeden z nich przez Plenum wybierany jest na Pierwszego Zastępcę Prezesa Sądu Najwyższego (art. 20 ustawy organicznej).

Prezes Sądu Najwyższego, podobnie jak inni sędziowie, wybierany jest przez Parlament większością aktualnej liczby swoich członków na wniosek Prezydenta (art. 90 ust. 2 Konstytucji). Prezes Sądu Najwyższego posiada szereg kompetencji, w tym:

- kieruje działalnością Sądu Najwyższego,

¹⁵ G. Kuca, *Parlament ...*, *op.cit.*, s. 16; Z. Meishvili, *System sądownictwa w Gruzji*, w: *Wymiar sprawiedliwości w Unii Europejskiej i w krajach Partnerstwa Wschodniego*, red. Ł. Piebiak, Warszawa 2012, s. 41; M. Żmigrodzki, J. Szukalski, *Pozycja ustrojowa Prezydenta ...*, *op.cit.*, s. 269.

¹⁶ Art. 34 ustawy organicznej szczegółowo określa kwalifikacje wymagane od sędziego sądu rejonowego i apelacyjnego, częściowo odmiennie określając kwalifikacje kandydata na sędziego Sądu Najwyższego.

- może kierować pracą jednej z izb, przewodniczy posiedzeniom Plenum, Wielkiej Izby, a w razie potrzeby posiedzeniom izb Sądu Najwyższego,
- reprezentuje wymiar sprawiedliwości Gruzji w kontaktach z pozostałymi władzami, mediami i obywatelami,
- kieruje działalnością korpusu urzędniczego Sądu Najwyższego, zatrudnia i zwalnia urzędników służby cywilnej (Biura Sądu Najwyższego),
- wykonuje uprawnienia dyscyplinarne przewidziane w rozdziale XIII ustawy organicznej,
- podejmuje decyzje w sprawie aresztowania, zatrzymania lub aresztowania sędziego, przeszukania jego mieszkania, samochodu, miejsca pracy lub jego osoby (art. 21 ustawy organicznej).

Status Prezesa Sądu Najwyższego jest statusem szczególnym, czego wyraz stanowi regulacja art. 64 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym w przypadku naruszenia Konstytucji lub popełnienia przestępstwa, nie mniej niż 1/3 członków Parlamentu może złożyć wniosek w sprawie usunięcia Prezesa Sądu Najwyższego ze stanowiska w trybie *impeachmentu*. Jeżeli natomiast Sąd Konstytucyjny w wyroku potwierdzi, że działania Prezesa Sądu Najwyższego noszą znamiona przestępstwa lub naruszenia Konstytucji Parlament nie później niż w ciągu 15 dni po ogłoszeniu wyroku przeprowadza debatę i głosowanie nad usunięciem Prezesa z urzędu w trybie *impeachmentu*. Parlament większością głosów ogółu członków jest uprawniony do podjęcia uchwały o usunięciu ze stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego. Jeżeli parlament nie podejmie uchwały w sprawie usunięcia prezesa z urzędu w trybie *impeachmentu* w terminie wskazanych 15 dni, ponowne wszczęcie procedury w tej samej sprawie jest niedopuszczalne (art. 64 ust. 2 Konstytucji).

Od 20 marca 2015 roku do 2 sierpnia 2018 roku, obowiązki Prezesa Sądu Najwyższego pełniła prof. Nino Gvenetadze, która kierowała również pracami Izby Karnej¹⁷. Była ona pierwszą kobietą wybraną na to stanowisko, 21. prezesem gruzińskiego Sądu Najwyższego. Stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego nie zostało po rezygnacji prof. Nino Gvenetadze obsadzone. Stanowiska wiceprezesów zajmują: Vasil Roinishvili, stojący na czele Izby Administracyjnej¹⁸ i Mzia Todua, kierująca Izbą Cywilną¹⁹.

¹⁷ Szerzej zob. <http://www.supremecourt.ge/structure/board/id/54> (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).

¹⁸ Szerzej zob. <http://www.supremecourt.ge/structure/board/id/9> (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).

¹⁹ Szerzej zob. <http://www.supremecourt.ge/structure/plenum/id/55> (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).

Kompetencje Sądu Najwyższego

Konstytucja, w brzmieniu obowiązującym od 1 listopada 2005 roku, określa, że Sąd Najwyższy jest sądem kasacyjnym. Kompetencje, organizację i funkcjonowanie Sądu Najwyższego Gruzji normuje natomiast ustawa organiczna. Podstawowym zadaniem Sądu Najwyższego jest nadzorowanie wymiaru sprawiedliwości sprawowanego przez sądy powszechne poprzez rozpoznawanie skarg kasacyjnych od orzeczeń sądów apelacyjnych, jak też wspieranie procesu ujednolicania wykładni prawa i ustanawiania powszechnej praktyki sądowej (art. 14 ustawy organicznej). Sąd Najwyższy działa zgodnie z zasadami legalności, kolegiałości, jawności, równości stron, nieusuwalności i niezależności sędziów.

Zgodnie z ustawą organiczną o sądach powszechnych struktura Sądu Najwyższego obejmuje: Izbę Cywilną, Izbę Administracyjną, Izbę Karną, Wielką Izbę, Plenum, Izbę Dyscyplinarną i Izbę Kwalifikacyjną (art. 15 ust. 2 ustawy organicznej).

Izba Cywilna, Izba Administracyjna i Izba Karne rozpoznają skargi kasacyjne od orzeczeń sądów apelacyjnych²⁰ przewidziane w przepisach prawa, jak też sprawy przekazane przez przepisy szczególne do ich właściwości. Izby te orzekają w składzie trzech sędziów (art. 16 ust. 1-2 ustawy organicznej), a ich wyroki nie podlegają dalszemu zaskarżeniu.

W skład Wielkiej Izby wchodzi Prezes Sądu Najwyższego, Prezesi Izb Sądu Najwyższego oraz co najmniej 12 sędziów wybranych przez Zgromadzenie Ogólne na dwuletnią kadencję. Wielkiej Izbie przewodniczy Prezes Sądu Najwyższego lub wskazany przez niego prezes izby. Zgodnie z art. 16 ust. 3 ustawy organicznej Wielka Izba rozpoznaje sprawy, na skutek uzasadnionego przedstawienia przez skład rozpoznający skargę kasacyjną, o ile w sprawie występuje:

- unikatowy problem prawny,
- rozpoznająca sprawę izba nie podziela poglądu prawnego wyrażonego uprzednio przez inną izbę (kasacyjną lub Wielką Izbę).

Oznacza to, że kompetencje Wielkiej Izby odnoszą się do najbardziej skomplikowanych sytuacji prawnych oraz przypadków, w których izba rozpoznająca kasację chciałaby odstąpić od wykładni prawa prezentowanej we wcześniejszym orzecznictwie. Wykładnia prawa dokonana przez Wielką Izbę ma moc wiążącą w orzecznictwie wszystkich sądów powszechnych.

Wielka Izba orzeka w składzie 9 sędziów, przy czym członkami składu są sędziowie, który przedstawili sprawę Wielkiej Izbie, choćby nie byli jej członkami. Przewodniczącym składu jest Prezes Sądu Najwyższego lub wskazany przez niego prezes jednej z Izb (art. 17 ustawy organicznej).

²⁰ Obecnie w Gruzji działają dwa sądy apelacyjne: w Tbilisi i w Kutaisi.

Izba Dyscyplinarna złożona jest z trzech członków wybranych przez Plenum Sądu Najwyższego na trzyletnią kadencję spośród sędziów Sądu Najwyższego. W przypadku niepowołania członka Izby Dyscyplinarnej Prezes Sądu Najwyższego może skierować do orzekania w sprawach dyscyplinarnych sędziego Sądu Najwyższego na czas do powierzenia tej funkcji, nie dłużej jednak niż na 6 miesięcy. Izba ta powołana jest do rozpoznawania środków odwoławczych od orzeczeń sądu dyscyplinarnego dla sędziów sądów powszechnych Gruzji, w trybie określonym w rozdziale XIII ustawy organicznej (art. 19 ustawy organicznej).

Izba Kwalifikacyjna została powołana w sierpniu 2014 roku celem rozpoznawania przewidzianych w ustawie organicznej odwołań od decyzji Najwyższej Rady Sądownictwa Gruzji o odmowie powołania sędziego na czas nieokreślony lub na okres trzyletni (art. 35⁴, art. 36⁵, art. 36⁶ ustawy organicznej). Składa się ona z trzech członków wybieranych przez Plenum na trzyletnią kadencję z tym, że członkiem tej izby nie może być sędzia wchodzący aktualnie w skład Najwyższej Rady Sądownictwa Gruzji. W przypadku niepowołania członka Izby Kwalifikacyjnej Prezes Sądu Najwyższego może skierować do orzekania sędziego Sądu Najwyższego na czas do dokonania wyboru, nie dłużej jednak niż na 6 miesięcy. W przypadku wyłączenia sędziego od rozpoznania danej sprawy (zgodnie z przepisami proceduralnymi dotyczącymi wyłączenia sędziego) Prezes Sądu Najwyższego wyznacza do rozpoznania tej sprawy innego sędziego Sądu Najwyższego (art. 19¹ ustawy organicznej).

Plenum Sądu Najwyższego jest złożone z Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesów Izb, sędziów Sądu Najwyższego i prezesów sądów apelacyjnych. Do niezwykle licznych zadań Plenum Sądu Najwyższego należy m.in. wybieranie członków Wielkiej Izby, wybieranie składu izb Sądu Najwyższego i ich prezesów, mianowanie trzech sędziów Sądu Konstytucyjnego Gruzji, wydawanie oficjalnego czasopisma Sądu Najwyższego. Przede wszystkim jednak winno ono dbać o niezależność sądownictwa jako jednej z władz państwowych i wspierać niezależność sędziów, jak też budować zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości (art. 18 ustawy organicznej).

Siedziba Sądu Najwyższego

Krótką prezentacją Sądu Najwyższego Gruzji nie byłaby pełna, gdyby nie wspomnieć o jego siedzibie. Nie byłoby zapewne niczego szczególnego w pomieszczeniu tak ważnego sądu gruzińskiego w przepięknej budowli wzniesionej w 1894 roku²¹,

²¹ Kilka lat temu odbyły się oficjalne uroczystości związane ze 120-leciem wzniesienia siedziby Sądu Najwyższego Gruzji z udziałem Prezesa Sądu Najwyższego Gruzji Konstantine Kublaszwili, Prezydenta Gruzji Giorgia Margwelaszwili oraz Ambasadora RP Andrzeja Cieszkowskiego. Zob.

gdyby nie fakt, że jej twórcą był architekt polskiego pochodzenia²² Aleksander Szymkiewicz. Dość wskazać, że u schyłku XIX wieku Tbilisi (wówczas noszące nazwę Tyflis) przeżywało etap dynamicznego rozwoju i wzrostu zamożności. Liczne zamówienia na kamienice, hotele, rezydencje i gmachy publiczne stwarzały dogodne warunki rozwoju kariery dla projektantów i budowniczych, ściągając do Gruzji również wielu Polaków²³.

Aleksander Szymkiewicz²⁴ od 1885 roku mieszkał w Tbilisi, gdzie projektował budynki uważane do dziś za niezwykle reprezentacyjne, m.in. kamienicę przy ul. Uznadze 19 (1885), kamienicę przy ul. Igorowkwa 6 (1887), kamienicę przy ul. Czonkadze 8 (1888), Kaukaską Stację Hodowli Jedwabników (obecnie Państwowe Muzeum Jedwabnictwa) przy ul. Tsabadze 6 (1890-1892)²⁵, Towarzystwo Artystyczne (obecnie Państwowy Teatr Akademicki im. Szoty Rustawego) przy alei Rustawego (1898-1901), kamienicę Archangelo Andreolettiego przy ul. Agmaszenebeli 75 (1901), stacje kolejki szynowej na wzgórzu Mtatsminda (1903-1905)²⁶.

https://tbilisi.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/120__rocznica_powstania_budynku_sadu_najwyzszego_w_tbilisi_zaprojektowanego_przez_polaka?channel=www (data wejścia 1 czerwca 2018 roku).

²² W XIX i początkach XX wieku znaczny wpływ na rozwój architektoniczny Gruzji mieli polscy architekci, inżynierowie, technicy, rzeźbiarze i malarze; zob. szerzej L. Piątkowski, *Działalność społeczno-gospodarcza i kulturalna Polaków na Zakaukaziu w XIX i na początku XX wieku*, w: M. Mądzik, L. Piątkowski, M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy w kulturze i życiu społecznym Zakaukazia do 1918 roku*, red. M. Zakrzewska-Dubasowa, Lublin 1990, s. 65-68; *Polacy w Gruzji. Poles in Georgia*, red. J. Lewińska, Warszawa 2010, s. 36-47; J. Opaska, *Działalność polskich architektów w Tbilisi w XIX i w początkach XX wieku*, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki* 2012, z. 1, s. 3-38.

²³ B. Baranowski, K. Baranowski, *op.cit.*, s. 201-204; M. Mądzik, *Działalność społeczno-kulturalna i polityczna Polaków w Gruzji na przełomie XIX i XX wieku*, Lublin 1987; M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy na Zakaukaziu*, w: M. Mądzik, L. Piątkowski, M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy w kulturze i życiu społecznym Zakaukazia do 1918 roku*, red. M. Zakrzewska-Dubasowa, Lublin 1990, s. 12-18; L. Piątkowski, *Działalność ...*, *op.cit.*, s. 25-70; A. Furier, *Polacy w Gruzji*, Warszawa 2009, s. 153-230, 287-362.

²⁴ Aleksander Szymkiewicz urodził się w 1858 roku w Sankt Petersburgu, zmarł w 1908 roku w Tbilisi. Urodził się w rodzinie Polikarpa adwokata spod Kowna, i Adelajdy pochodzącej z rodziny o niemiecko-szwedzkich korzeniach. W latach 1867-1875 uczęszczał do niemieckiego gimnazjum im. Karola Maja w Petersburgu, zaś w latach 1879-1882 studiował architekturę w petersburskiej Akademii Sztuk Pięknych, uzyskując podczas nauki mały i duży srebrny medal. W 1883 roku za projekt „podmiejskiej rezydencji wielkoksiążęcej” otrzymał tytuł architekta drugiej klasy. Dzięki wsparciu rodziny uzyskał w 1885 roku w Tbilisi posadę sekretarza gubernialnego. Następnie do 1891 roku był architektem miejskim, po czym przez wiele lat - radnym miejskim. W latach 1905-1906 wykładał rysunek i architekturę w tbiliskiej Szkole Malarstwa i Rzeźby przy Kaukaskim Towarzystwie Krzewienia Sztuk Pięknych. Dla upamiętnienia jego osoby i osiągnięć powołano nazwany jego imieniem fundusz stypendialny, który wspierał studentów z Zakaukazia kształcących się na uczelniach technicznych. Szerzej zob. A. Furier, *Polacy ...*, *op.cit.*, s. 308-309; J. Opaska, *op.cit.*, s. 12.

²⁵ Zob. <http://www.silkmuseum.ge/index.php?a=main&pid=19&lang=eng> (data wejścia 1 czerwca 2018 roku).

²⁶ J. Mróz, *Artystyczne dokonania Polaków w Gruzji*, w: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. 1, red. W. Walczak, K. Łopatecki, Białystok 2010, s. 111-

Wśród szeregu budynków zaprojektowanych przez Aleksandra Szymkiewicza znajduje się wzniesiony w 1894 roku budynek sądu gubernialnego, pomieszczony w centrum Tbilisi, w jej najstarszej dzielnicy miasta – Mtatsminda. Jest on położony w nieznaczej odległości od głównej ulicy Tbilisi – alei Szota Rustawelego, na równoległej do tejże alei ulicy Braci Zubalaszvili pod numerem 32. Został wybudowany na wzniesieniu, stąd też swoją monumentalną konstrukcją wznosi się nad pobliskimi kamienicami, doskonale jednak wpisując się w najbliższe otoczenie. Nic więc dziwnego, że siedziba Sądu Najwyższego uznawana jest za jedną z najbardziej reprezentacyjnych – obok Państwowego Teatru Akademickiego im. Szoty Rustawelego – budowli Tbilisi.

Budynek projektowany był jako siedziba sądu i funkcje te spełnia do dzisiaj. Czterokondygnacyjna konstrukcja budowli, w której wejście umieszczone zostało centralnie, zaś dwie bramy symetrycznie po obu jego stronach, miała spełniać wymagania nie tylko funkcjonalne, ale także estetyczne. Wzniesiono ją w stylu neobarokowych i neorenesansowych pałaców w krzyżowym układzie konstrukcyjnym, zaś fasada budynku jest pięknie zdobiona.

Pierwotnie w budynku pracowało 39 pracowników, w tym 11 sędziów, którzy pozytywnie oceniali jego funkcjonalność. Po roku 1921 roku zmieniono wykorzystanie budynku, w praktyce doprowadzając do jego dewastacji. Dopiero w 1973 roku zwrócono budynek Sądowi Najwyższemu, wówczas też dokonano przywrócenia jego oryginalnego wyglądu. W pierwszej kolejności odrestaurowano sale sądowe i halle, zajmujące przeważającą część budynku. Podłogi w hallach wyłożono granitami, zaś ściany ozdobiono malowidłami. Charakterystyczny jest zwłaszcza wizerunek bogini sprawiedliwości Temidy, umieszczony w przyciągającym wzrok miejscu na suficie, nie pozostawiający wątpliwości co do przeznaczenia budynku. Inkrustowane wsporniki w stylu barokowym nadają budynkowi elegancki wygląd. Na trzecim piętrze znajduje się hall wyłożony gruzińskim marmurem. Pośrodku widoczne są kolumny z różowego marmuru, zaś na białym cokole pierwotnie stał posąg Aleksandra II, następnie Włodzimierza Lenina, zaś kilka lat temu umieszczono tam czarno-białą kulę symbolizującą odwieczną walkę dobra i zła. Na najwyższym piętrze, zamkniętym dla osób postronnych, znajdują się pokoje sędziów i personelu Sądu Najwyższego.

Z oczywistych powodów najważniejsze w budynku są sale sądowe, pokoje dla sędziów i personelu pomocniczego. Charakterystyczny jest surowy wystrój sal sądowych, które wykończono z wykorzystaniem nowoczesnych materiałów. Co więcej, sale rozpraw sądowych są rozplanowane w taki sposób, że oskarżony, sędziowie i publiczność uczestniczący w rozprawie są całkowicie odizolowani od siebie. Z wyrażanych obecnie opinii sędziów i pracowników Sądu Najwyższego wynika, że do dziś budynek ten jest w pełni funkcjonalny, przestronny, zaś

116; J. Opaska, *op.cit.*, s. 12-15.

architekt przewidział nawet konieczność zapewnienia odrębnej klatki schodowej celem doprowadzania oskarżonych na rozprawy odbywające się w Izbie Karnej²⁷.

Piękno i znaczenie siedziby Sądu Najwyższego uzasadniały umieszczenie go na liście zabytków Gruzji.

Zamiast podsumowania

Zainteresowanie Gruzją i jej instytucjami uzasadniają nie tylko dobre stosunki polsko-gruzińskie, ale także systematyczne zacieśnianie wzajemnych stosunków między Gruzją a Unią Europejską. Akcenty polskie w gruzińskiej historii i kulturze również warte są odnotowania. Równocześnie reformy gruzińskiego sądownictwa mające zbliżyć je do standardów europejskich są przedmiotem stałego zainteresowania Unii Europejskiej i Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej). Pobieżna analiza unormowań dotyczących Sądu Najwyższego Gruzji wskazuje, że jego pozycja i kompetencje nie odbiegają znacząco od unormowań przyjętych tradycyjnie w Europie.

Bibliografia

- Assessment of the Georgian Judicial System (2012 - 2016), http://www.transparency.ge/sites/default/files/post_attachments/assessment_of_the_georgian_judicial_system_2012-2016.pdf (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).
- W. Baluk, G. Tarchan-Mourawi, *Gruzja*, w: *Ustroje polityczne krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, A. Czajowski, Wrocław 2007.
- B. Baranowski, K. Baranowski, *Historia Gruzji*, Wrocław-Warszawa 1987.
- A. Demetrashvili, *Chronicles of Constitutionalism in Georgia*, Law&Justice Review 2010, vol. 1.
- A. Furier, *Droga Gruzji do niepodległości*, Poznań 2000.
- A. Furier, *Polacy w Gruzji*, Warszawa 2009.
- K. Godoladze, *Constitutional Changes in Georgia: Political and Legal Aspects*, Humanities and Social Sciences Review 2013, nr 2.
- Joint opinion of the Venice Commission and the Directorate of Human Rights (Dhr) of the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (Dgi) of the Council of Europe on the Draft Law on Amendments to the Organic Law on General Courts of Georgia, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)031-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)031-e) (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).
- Konstytucja Gruzji*, tł. G. Kuca, M. Grzybowski, K. Kaczmarczyk-Kłak, Warszawa 2015.
- G. Kuca, *Gruzja*, w: *Systemy ustrojowe państw współczesnych*, red. S. Bożyk, M. Grzybowski, Białystok 2012.
- G. Kuca, *Parlament Gruzji*, Warszawa 2010.
- G. Kuca, *Pozycja ustrojowa Prezydenta Gruzji: stabilizator ustroju czy inspirator konfliktów?* Studia Politologiczne 2014, t. 33.

²⁷ Warto odbyć wirtualną wycieczkę po gruzińskim Sądzie Najwyższym, zob. <http://www.supremecourt.ge/tour/tour.html> (data wejścia 30 czerwca 2018 roku).

- G. Kuca, *Reformy konstytucyjne w Gruzji (próba podsumowania)*, w: *Aktualne problemy reform konstytucyjnych*, red. S. Bożyk, Białystok 2013.
- G. Kuca, M. Grzybowski, *System konstytucyjny Gruzji*, Warszawa 2012.
- G. Kuca, M. Grzybowski, *Wstęp*, w: *Konstytucja Gruzji*, tł. G. Kuca, M. Grzybowski, K. Kaczmarczyk-Kłak, Warszawa 2015.
- W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000.
- M. Mądzik, *Działalność społeczno-kulturalna i polityczna Polaków w Gruzji na przełomie XIX i XX wieku*, Lublin 1987.
- Z. Meishvili, *System sądownictwa w Gruzji*, w: *Wymiar sprawiedliwości w Unii Europejskiej i w krajach Partnerstwa Wschodniego*, red. Ł. Piebiak, Warszawa 2012.
- J. Mróz, *Artystyczne dokonania Polaków w Gruzji*, w: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. 1, red. W. Walczak, K. Łopatecki, Białystok 2010.
- J. Opaska, *Działalność polskich architektów w Tbilisi w XIX i w początkach XX wieku*, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki* 2012, z. 1.
- Opinion on the Draft Amendments to the Organic Law on Courts of General Jurisdiction of Georgia, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)007-e) (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).
- L. Piątkowski, *Działalność społeczno-gospodarcza i kulturalna Polaków na Zakaukaziu w XIX i na początku XX wieku*, w: M. Mądzik, L. Piątkowski, M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy w kulturze i życiu społecznym Zakaukazia do 1918 roku*, red. M. Zakrzewska-Dubasowa, Lublin 1990.
- Polacy w Gruzji. Poles in Georgia*, red. J. Lewińska, Warszawa 2010.
- Supreme Court of Georgia, <http://www.supremecourt.ge/uniform-court-practice/> (data wejścia 19 czerwca 2018 roku).
- E. Tyszką, *Gruzja – droga ku suwerenności od 1990 roku do 2013 roku*, w: *Bezpieczeństwo i prawa człowieka w badaniach młodych naukowców*, red. Z. Dziemianko, W. Stach, Poznań 2014.
- M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy na Zakaukaziu*, w: M. Mądzik, L. Piątkowski, M. Zakrzewska-Dubasowa, *Polacy w kulturze i życiu społecznym Zakaukazia do 1918 roku*, red. M. Zakrzewska-Dubasowa, Lublin 1990.
- M. Żmigrodzki, J. Szukalski, *Pozycja ustrojowa Parlamentu Gruzji w latach 1990-2013*, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 2015, z. 1.
- M. Żmigrodzki, J. Szukalski, *Pozycja ustrojowa Prezydenta Gruzji – uregulowania konstytucyjne*, *Zeszyty Naukowe. Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie* 2012, z. 4.

Streszczenie

Sąd Najwyższy Gruzji stanowi element władzy sądowniczej obok Sądu Konstytucyjnego i sądów powszechnych. Opierając swoje zasady funkcjonowania na ustawie organicznej o sądach powszechnych z dnia 4 grudnia 2009 roku, spełnia on przede wszystkim czynności kontroli kasacyjnej jako sąd najwyższej i ostatecznej instancji wymiaru sprawiedliwości w Gruzji. Artykuł przedstawia zasady powoływania sędziów Sądu Najwyższego, status sędziów i Prezesów Sądu Najwyższego, kompetencje Sądu Najwyższego oraz jego strukturę. Szeroko scharakteryzowano siedzibę Sądu Najwyższego, będącą dziełem architekta polskiego pochodzenia Aleksandra Szymkiewicza.

Słowa kluczowe: Gruzja, Sąd Najwyższy, siedziba, Aleksander Szymkiewicz.

The Supreme Court of Georgia – a few comments on its organisation, cognition, and seat

Summary

The Supreme Court of Georgia is a part of judicial power next to the Constitutional Court and common courts. Basing the principles of its functioning on the organic law on common courts of 4 December 2009, the Supreme Court is primarily concerned with activities pertaining to cassation since it is the court of the highest and final instance of the justice system in Georgia. The article presents the principles regulating the appointment of judges of the Supreme Court, status of judges and Presidents of the Supreme Court, competencies of the Supreme Court, and its structure. The seat of the Supreme Court which is a work of the Polish architect Aleksander Szymkiewicz, is also described in detail.

Keywords: Georgia, Supreme Court, seat, Aleksander Szymkiewicz.
